

ПРАВОВЕ РЕФОРМУВАННЯ ТА ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК СФЕРИ СТРАХУВАННЯ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД В УКРАЇНІ

Михайленко І.Ю.,
Дресвяннікова В.Д.,
д.ю.н., професор Волік В.В.
Маріупольський державний університет

Воєнні дії, що тривають в Україні, спричиняють значні руйнування, завдають шкоди майну та інфраструктурі, викликають кризові явища в економіці. Майже всі сфери життя із початком військової агресії в Україні зіткнулися із необхідністю вирішувати проблеми, з якими вони не зіштовхувалися раніше, а якщо і зіштовхувалися, то абсолютно точно не в таких масштабах.

Природним є прагнення фізичних і юридичних осіб завчасно уникнути збитків, заподіяних унаслідок дії сторонніх обставин, до яких належить і війна. Так, в умовах існування проблем у різних сферах, зокрема, соціальних, політичних та економічних, завжди нагальною є необхідність страхового захисту для населення, підприємств та країни в цілому.

Страхове законодавство України є фундаментом національного страхового ринку – важливого сектору фінансової діяльності кожної держави. Правову основу діяльності у сфері страхування складають наступні нормативно-правові акти: Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Закон України «Про страхування», інші закони України та підзаконні нормативно-правові акти, що регламентують порядок здійснення діяльності у сфері страхування. Галузь страхового права орієнтована на визначення принципів організації вітчизняної страхової діяльності та форм організації державного регулювання страхової діяльності. Вважаємо, що страхування є одним із ефективним засобів самозахисту людини, адже дає можливість обирати допустиму межу ризику: що є прийнятним для конкретної особи, а від чого вона хотіла би себе захистити.

Сьогодні традиційне страхування не здатне покрити збитки, що кожного дня завдаються країною-агресором, це становить стандартний виняток у звичайних договорах страхування майна. Так, власники застрахованого майна, що було пошкоджено чи знищено, залишаються без змоги отримати відповідне страхове відшкодування. Окремою проблемою актуальної галузі страхування є різке падіння платоспроможності клієнтів, що суттєво гальмує її розвиток.

За інформацією Національного банку України, станом на квітень 2022 року, на ринку нон-лайф працює 132 страхові компанії, з них 25 страховиків (на які припадає 9% загального обсягу ринку) не надали відповідей щодо діяльності у період війни. Усі інші страхові компанії, а це 89% страхового ринку за обсягами діяльності, повідомили, що продовжують працювати, своєчасно і в повному обсязі виконувати власні зобов'язання за договорами страхування та навіть укладати нові договори.

Стосовно ситуації ринку страхування життя – в перші два місяці війни відповідні компанії страхування в середньому не отримали більше 50% страхових платежів порівняно з аналогічним періодом 2021 року, однак наразі

спостерігається відновлення обсягів страхових надходжень: на початок липня цей показник становив 74% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Так, Національний банк зазначає, що фінансова спроможність страховиків у воєнний час прямо залежить від якості та структури їх активів і запасу капіталу у довоєнний період [1].

На основі наданої статистики робимо висновок, що ринок страхування продовжує працювати. Так, більшість страховиків організували свою роботу, здійснивши евакуацію працівників у більш безпечні регіони України, забезпечили віддалену роботу персоналу та забезпечили збереження технічних засобів та баз даних. Проте, ми повинні розуміти, що сьогоденні події можуть стати причиною настання серйозної масштабної кризи в українській страховій галузі.

Так залишається чимало викликів, пов'язаних із безпрецедентно складними умовами, в яких доводиться працювати і страховикам, і їх клієнтам, і регулятору, розглянемо деякі з них [2]:

- страхування воєнних ризиків – даний вид страхування має високу вартість, тому переважно використовується у корпоративному сегменті, зокрема, із початком війни отримання перестрахового захисту для воєнних ризиків та відповідно укладення таких договорів страхування стало неможливим, оскільки в країні вже йде війна, то навряд чи хтось сьогодні наважиться застрахувати майно навіть на тих територіях, де зараз відносно спокійно. Страхування майна, об'єктів на територіях, де зараз йдуть активні бойові дії, зі зрозумілих причин, взагалі є не можливим (виключається), адже там страхові ризики уже настали. На думку Лесі Бурбель, у майбутньому для захисту інтересів громадян, юридичних осіб та держави питання страхування воєнних ризиків має бути врегульовано, зокрема, переглядом підходу страховиків щодо покриття таких ризиків та виділення прямого впливу воєнних ризиків та «вторинних» наслідків війни (спрацювання мін та інших боєприпасів) після закінчення в Україні активних бойових дій;
- добровільне медичне страхування та страхування українців за кордоном – у розрізі можливості виконання зобов'язань страховими компаніями перед клієнтами (знаходження на території активних бойових дій, окупованих територій; законодавчі вимоги фізичної присутності для заключення страхових договорів тощо);
- дотримання і виконання вимог, регламентованих Національним банком *України*: обов'язок своєчасного та повного подання достовірної звітності страховими компаніями Національному банку, застосування заходів впливу до страховиків за порушення нормативів платоспроможності та ризиковості операцій, проведення інспекційних перевірок тощо.

Нагальні виклики вимагають надання зворотного зв'язку, а саме реформування та актуалізації певних положень та стандартів сучасного ринку страхування. Таким чином, можемо виділити певні зміни страхової сфери на сьогодні.

По-перше, перехід на онлайн-формат – українські страховики, усвідомлюючи складнощі комунікації та логістики, з початком воєнних дій

надати можливість для переселенців укласти договори страхування різних сфер у режимі онлайн, зокрема, було скасовано обмеження щодо необхідності перебування страхувальників на території України під час оформлення полісу.

По-друге, у конкретних індивідуальних ситуаціях розглядається можливість відстрочення страхових платежів. По-третє, сьогодні ускладнення, а іноді й неможливість фіксації деяких страхових випадків у районах бойових дій та на території, де діє воєнний стан – не є підставою для відмови у страховій виплаті.

Окремо, на думку авторів, слід звернути увагу на уведення в дію з 01.01.2024 року основних положень нового Закону України «Про страхування» [3], який системно змінить вектори регулювання та нагляду за українськими ринками страхування. Наразі Національним банком розпочато роботу з розроблення відповідних нормативно-правових актів та приведення у відповідність діючих норм, які зумовляють інноваційні підходи регулювання страхового ринку. Так, нові нормативи, вимоги до формування резервів, до системи внутрішнього контролю, управління ризиками, тощо, наберуть чинності після завершення воєнного стану з урахуванням стану ринку в післявоєнній перспективі.

Вважаємо, що післявоєнний час формуватиме тенденції страхового ринку та ймовірно за все зазнаватиме певних змін. На думку Маршук Л.М. та Поплавської Є.М, перевага буде належати обов'язковим видам страхування, банківським страхуванням (іпотека, застава, нещасні випадки), страхуванням каско автомобілів та добровільному медичному страхуванню [4]. З огляду на можливу кризу ринку страхування деякі автори пропонують запровадити ряд системних рішень на державному рівні, зокрема, пом'якшити регуляторні вимоги стосовно страхових компаній, зменшити податкове навантаження на страхові компанії, створити механізм «миттєвого рефінансування» за допомогою Національного банку України та інших державних банків, однак, чи стануть у нагоді такі механізми надасть відповідь лише час. Треба розуміти, що страхова галузь занадто чутлива та навіть певним чином пропорційна до стану економіки держави, однак, вітчизняний страховий ринок має значний потенціал розвитку, тому важливим є створення умов та нових можливостей для його піднесення. Тому такий подальший розвиток має стати одним із пріоритетних напрямків в економічних та соціальних аспектах політики суверенної та незалежної України після її Перемоги.

Список використаних джерел

1. Під час дії воєнного стану ринок страхування продовжує працювати – результати опитування. Електронний ресурс. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pid-chas-diyi-voennogo-stanu-rinok-strahuvannya-prodovjuje-pratsyuvati--rezultati-opituvannya>.
2. Бурбель Л. Шість головних викликів, з якими зустрівся страховий ринок упродовж шести місяців війни. Електронний ресурс. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/856594.html>.
3. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20/sp:max50:nav7:font2#Text>.
4. Маршук Л.М., Поплавська Є.М. Виклики ринку страхування в Україні у воєнний період. Електронний ресурс. URL: <https://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit21-02-008>.